

Vroege Signalen en Herkenning van Autisme Spectrum Stoornissen

Rutger Jan van der Gaag
&
Iris Oosterling, gz-psycholoog

Inhoud

- Autisme
- Vroege herkenning van autisme
- DIANE-project, Nijmegen

Autisme – algemene inleiding

DSM IV classificatie:

- Stoornissen in de sociale wederkerigheid
- Stoornissen in de taal en communicatie
- Beperkte en/of stereotiepe patronen van gedrag

Per definitie voor het derde levensjaar aanwezig

Autisme – algemene inleiding

Autisme Spectrum Stoornissen (ASS)

- Autisme (autistische stoornis)
- Syndroom van Asperger
- PDD-NOS
- Syndroom van Rett
- Desintegratieve stoornis van de kinderleeftijd

Autisme – algemene inleiding

- Prevalentie autistische stoornis:
 - 5 / 10.000 in jaren '90
 - 17 – 40 / 10.000 afgelopen jaren
 - Schattingen hele spectrum vele malen hoger (1,16%!!!!)
- Man / vrouw verhouding: +/- 3 à 4 : 1

Autisme – algemene inleiding

- Kenmerken van autisme zijn vaak aanwezig voor tweede levensjaar *
- Veel ouders maken zich ook al vroeg zorgen over de ontwikkeling van hun kind **
- ASS toch vaak niet eerder gediagnosticeerd dan in kleuterperiode ***

* De Giacomo & Fombonne, 1998 / Palomo et al., 2006 / Mitchell et al., 2006

** Howlin and Asgharian, 1999

*** Filipek et al, 1999 / 2000

Screening of gerichte detectie

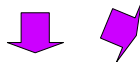
- SOSO project Utrecht
 - Screening op 14mnd – 30.000 kk:

Vragenlijst CB 14 maanden

Huisbezoek

Onderzoek op UMC Utrecht

24 mnd

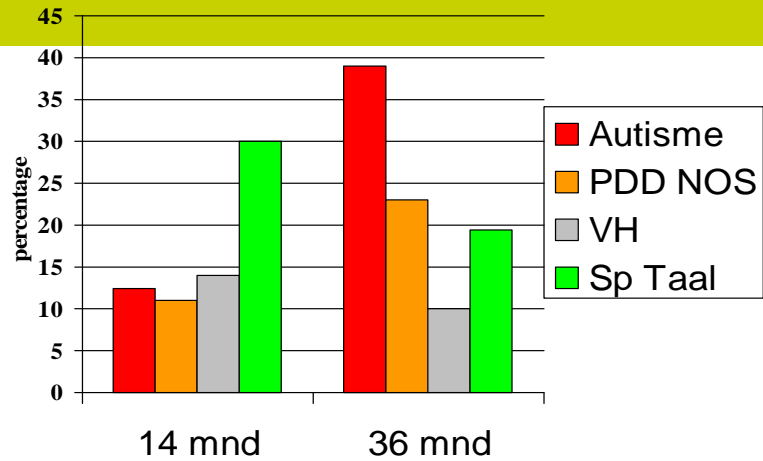
Follow up

42 mnd

Follow up

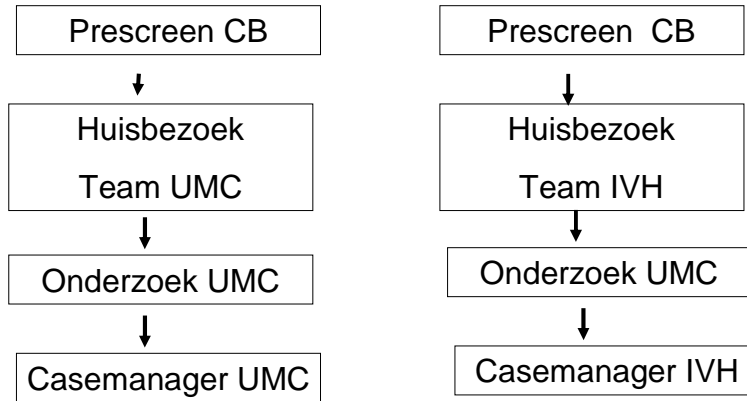
Screening of gerichte detectie

- **Lessen uit het SOSO project**
 - Populatie screening met vragenlijsten niet effectief
 - Wel duidelijk dat gerichte (geschoolde) detectie loont
- **DIANE:**
 - Diagnostiek en vroege Interventie Autisme NEDerland

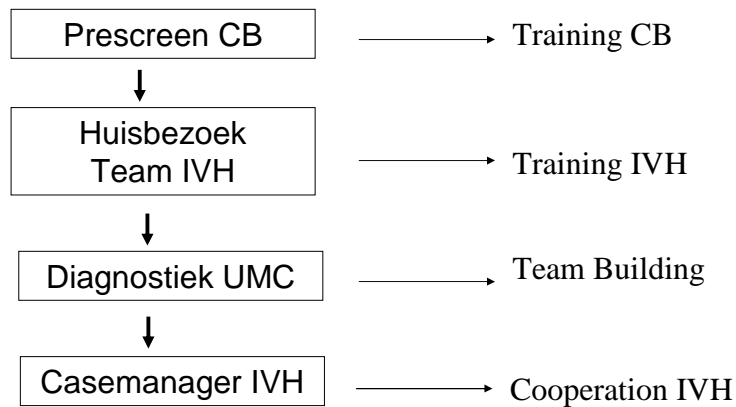

SOSO UMC Utrecht

DIANE UMC Nijmegen

DIANE UMC Nijmegen

Vroege herkenning van ASS

Belang van vroege herkenning (o.a.):

- Biedt mogelijkheden voor vroege interventie gericht op kind en ouder
- Voorkomen van 'shoppen'
- Maakt volgen van ontwikkeling mogelijk
- Maakt wetenschappelijk onderzoek naar genetische invloeden, neuro-biologische correlaten, omgevingsinvloeden etc. mogelijk

Vroege herkenning van ASS

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: sociale wederkerigheid (I)

- Bepaalde sociale gerichtheid, bijvoorbeeld:
 - Lacht niet sociaal (gericht op ander)
 - Lijkt het liefst alleen te spelen
 - Is erg onafhankelijk
 - Is niet geïnteresseerd in andere kinderen/volwassenen

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: sociale wederkerigheid (II)

- Geven en Tonen
 - Komt geen dingen 'zomaar' geven
 - Laat geen dingen zien om een interesse te delen

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: sociale wederkerigheid (III)

- Maakt beperkt en/of kwalitatief onvoldoende oogcontact (tijdens spel of 'kletsen')

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: sociale wederkerigheid (IV)

- Beperkt over en weer in het contact
 - Houdt niet van knuffelen
 - Houdt niet van eenvoudige interactie en/of imitatie-spelletjes (bv. kiekeboe)
 - Afwezigheid van gedeeld plezier

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: sociale wederkerigheid (V)

- Beperkte range aan gelaatsuitdrukkingen

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: taal & communicatie (I)

- Beperkte 'joint attention vaardigheden'

Wat is joint attention?

- 'Joint attention' wordt gezien als vroege voorloper van sociaal gedrag en communicatie
- Met 'joint attention' worden drie dingen bedoeld, namelijk:
 1. Aandacht delen
 2. Aandacht volgen
 3. Aandacht richten

Joint attention - aandacht delen

Voorbeelden?

Joint attention – aandacht delen

- Wanneer twee mensen samen dingen doen met betekenisvol oogcontact waardoor er gezamenlijkheid ontstaat.
- Bijvoorbeeld:
 - Op schoot samen een liedje zingen
 - Een bal heen en weer rollen

Joint attention – aandacht delen

- **Diadische Joint Attention:** de aandacht wordt gedeeld tussen twee mensen (di= 'twee') met oogcontact. Bijvoorbeeld bij kiekeboe.
- **Triadische Joint Attention:** de aandacht wordt gedeeld tussen twee mensen en nog een derde persoon of voorwerp (tri=drie). De personen kijken afwisselend naar elkaar en het derde voorwerp/persoon.

Joint Attention - aandacht volgen

Voorbeelden?

Joint attention – aandacht volgen

- Kijken naar waar iemand anders naar kijkt.
- Het kunnen volgen van oogbewegingen en de wijzende vinger van iemand anders.

Joint attention – aandacht volgen

- **Normale ontwikkeling:** eerst volgen van oogbewegingen, later volgen van wijzende vinger.

- **Kinderen met autisme:** eerst volgen van wijzende vinger, daarna eventueel volgen van oogbewegingen.

Joint Attention - aandacht richten

Voorbeelden?

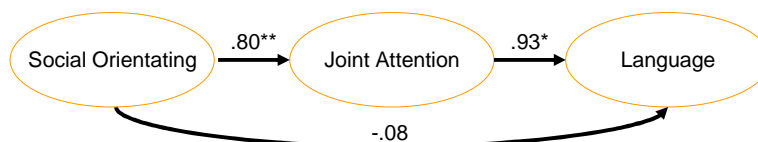
Joint attention – aandacht richten

- Zelf de aandacht van iemand anders trekken.
- Zorgen dat die ander kijkt naar datgene waarvan jij wilt dat de ander naar kijkt.
- Bijvoorbeeld: door zelf te wijzen, gebruik te maken van oogbewegingen en/of taal.

Belang van joint attention

Early Social Attention Impairments in Autism:
Social Orienting, Joint Attention, and Attention to distress.
Geraldine Dawson, e.a., Developmental Psychology, University of Washington
2004, Vol. 40, No. 2, 271–283

Joint Attention als vroege voorloper van Theory of Mind

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: taal & communicatie (I)

- Bepaalde 'joint attention vaardigheden'
 - 'Check' niet
 - Wijst niet naar dingen om iets te verkrijgen
 - Wijst niet naar dingen om een interesse te delen
 - Volgt oogbewegingen of wijzende vinger van de ander niet

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: taal & communicatie (II)

- Ontwikkeling van gesproken taal is vertraagd / afwezig
 - Niet of beperkt (sociaal) brabbelen
 - Zegt geen losse woordjes met 16 maanden
 - Zegt geen spontane twee-woord zinnen met 24 maanden

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: taal & communicatie (III)

- Beperkt begrip van gesproken taal
- Reageert niet / inconsistent op het noemen van zijn / haar naam

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: taal & communicatie (IV)

- Maakt nauwelijks of geen gebaren (gedag zwaaien! bij 12 maanden)

Vroege herkenning van ASS Rode vlaggen: taal & communicatie (V)

- Gebruikt ander op een instrumentele manier (bijvoorbeeld hand van ander als verlengstuk van zichzelf)
- Lijkt soms doof
- Afwezigheid van 'doen – alsof' (fantasie spel)

Vroege herkenning van ASS

Rode vlaggen: stereotiepe / beperkte patronen van gedrag

- Stereotiepe / herhaalde (vreemde) motorische bewegingen
- Preoccupaties / beperkte interesse
- Overmatige interesse in deel van speelgoed i.p.v. geheel
- Eenzijdig spel
- Weerstand tegen veranderingen

DIANE-project Nijmegen

- Diagnostic and
- Intervention study on
- Autism in the
- Netherlands

DIANE-project Nijmegen

- Gericht op:
- Vroege herkenning
 - Vroege diagnostiek
 - Vroege interventie
van ASS

DIANE-project Nijmegen

- Vanaf herfst 2003: lezingen voor CB-artsen en IVH-medewerkers in Oost-Nederland, gericht op:
 - Vroege Kenmerken van ASS
 - Bekend maken met Screeningslijst ESAT (Early Screening of Autistic traits Questionnaire)*
- Bekend maken van verwijzingsprocedure via symposia, folders, website UMCN

© 2006 Karakter | pagina 53 * Swinkels et al., 2006 / Dietz et al., 2006

DIANE-project Nijmegen

- Screening in 2 stappen:
 1. “Niet plus gevoel bij verwijzer”
 2. Afnemen ESAT - ouderinterview
- Als 3 of meer antwoorden “positief-voor-autisme” => verwijzing naar DIANE-project
- In principe ≤ 36 maanden

© 2006 Karakter | pagina 54

DIANE-project Nijmegen

Conclusie: Opzetten project ter stimulering van vroege herkenning is effectief, namelijk

1. Aantal verwijzingen onder 36 maanden vervijfvoudigd
2. 66% heeft daadwerkelijk ASD.
33% andere problemen
2 kinderen (1%) normaal functionerend
3. Getrainde verwijzers kunnen screening goed uitvoeren

Toekomst plannen

- **Parel-project:** gericht op verder verspreiden van kennis over vroege herkenning van ASS
- **Educatiepakket:** Praktische en theoretische handleiding voor afnemen ESAT (met illustratie a.d.h.v. vele videoclips)
- Voor meer informatie over educatiepakket:
Daphne v. Steijn (d.vansteijn@karakter.com)

BEDANKT VOOR UW AANDACHT!

r.vanderGaag@psy.umcn.nl

r.vanderGaag@karakter.com

i.oosterling@karakter.com